

Gyöngyösi István

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

A magyar építéset

Cím:

haladó hagyományai

Az Állami Operaház épülete

Forrás:

*Építész lapok
1954. III. lg.*

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fűz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy:

792

Hely:

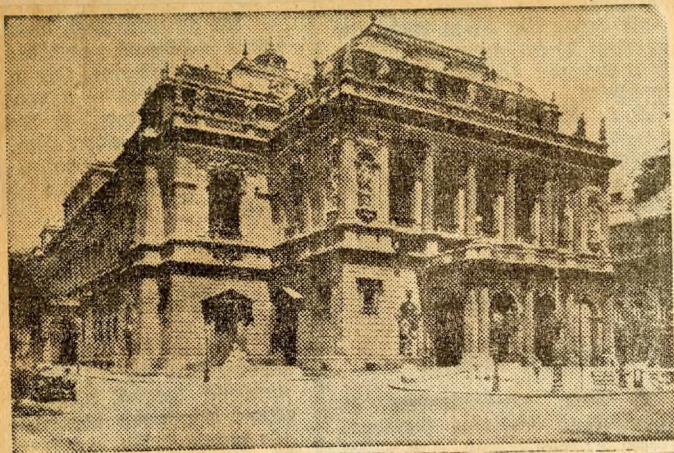
Opera

Idő:

118/19

Személy:

Helyszám:

A magyar énekes színelőadások gyökere a XVII. századba nyúlik vissza, amikor a prózai műveket zene- és énekszámokkal fűszerezték. A XVIII. század végén a németnyelvű előadásokat is magyar éneketételekkel tüzdelték meg. Így indult meg a magyar énekes színmű és ebből alakult ki a magyar opera. Az első magyarnyelvű operaelőadás 1793-ban Budán a Nemzeti Játzó Társaság előadásában (németből átdolgozott daljáték) zajlott le.

Erkel Ferenc feltűnése és Egressy Béni szövegére írt „Báthori Mária” című történelmi operája (1840), Hunyadi László című nagyoperája (1844) és a ma is töretlen fényvel ragyogó „Bánk bán” (1861) bemutatói még a Zitterbarth Mátyás által tervezett régi Nemzeti Színházban zajlottak le. Ezt a színházat a pozsonyi országgyűlésnek a nemzeti nyelv védelméről hozott törvénye és Széchenyi Istvánnak a „Magyar Játékszínről” kiadott rópirata segítette életre 1837-ben. 1869-től már minden oldalról sürgetik a dráma és opera különválasztását, az önálló dalszínház felépítését, Szigligeti Ede, a magyar népszínmű megteremtője is égető művészi kérdésnek tartja. Vége 1873-ban a kormány az új színház programja előkészítésére bizott-

ságot nevezett ki. Tagjai sorában foglal helyet Ybl Miklós, Királyi Pál, Erkel Ferenc és Szigligeti Ede.

Ybl Miklóst ekkor már erősen foglalkoztatta a téma, sőt saját elhatározásából operatervet készített. A pályázatot, melyre hat építészrel szólítottak fel — a végleges építési terv alapjául szolgáló tervvázlat elkészítésére — nyolc szavazat közül héttel ő nyert. Az építés költségeit 2 millió forintra, a férőhelyek számát 2000 főre irányozták elő, ami utóbb kényelmi és biztonsági szempontok miatt 1200 főre apadt.

Az építkezés megkezdését azonban az akkori pénzügyi válságok és a kolerajárvány késleltette. Végre 1875 őszén megkezdődtek a földmunkák, de a Bécsből küldött sajtócikkek gúnyolódó hangon felesleges fényűzésnek tartják és az egyik cikk megjegyzi, ha már épül, jó lesz kaszárnyának, vagy kórháznak. Az építkezés csak lassan halad. 1878-ban az építkezés üteme meggyorsul és decemberben a rókushegyi és sóskúti mészkőből épült falakon megtartják a bokrétaünnepélyt.

Hetven évvel ezelőtt, 1884 júniusában zajlik le az utolsó operaelőadás a Nemzeti Színházban és szeptember 27-én hosszas küzdelem után megnyílik a Hermina-téren (mai helyén, a Sztálin-úton) az Operaház.

Az Operaház megnyitása nemzeti és nemzetközi jelentőségű volt. Szolgált a magyar szót és dalt, a nemzeti méltóság gondolatát, hirdette a magyar alkotóképesség nagyságát, amely a művészi megjelentetés és technikai tökéletesség össz-

hangjával együtt Ybl nagyszerű alkotását.

Ybl 1814-ben Székesfehérvártól született és 1891-ben Budapesten halt meg. Építészeti tanulmányait Bécsben és Münchenben végezte és mikor hazatért, „inas és legény” éveit a kőműves céhben töltötte ki. Ezután a magyar új-klasszicista építészeti kiváló mestere, Pollák Mihály irodájában dolgozott.

Olaszországi útján — egész későbbi életére döntő hatással — a reneszansz művészet ihlette hatja át.

Művészetének csúcspontja az Operaház. Az a példás

zett Liszt- és Erkel-szobrok és a két oldalbejárat előtti Sphinxek — valamennyi Stróbl Alajos alkotása.

A nézőtér építészeti kiképzése és díszítése méltó az előcsarnok művészi hatásához. Alaprajza patkóalakú és a három páholyosor fölött mély és tágas karzat fut körül, mellvédjüket aranyozott szobrok, domborművek díszítik.

A mennyezetről, melynek falfestménye Lotz Károly főműve, pazar gazdagságú. Mainzban készült 30 mázsa súlyú bronzszillár függ alá.

Külön világ az épület harmadik része: a színpad. Szerzősszhang jellemzi, amit a külső forma és az épület rendeltetése — belső tartalma — nyújt. A szemlélő szinte érzi Goethe, a nagy német klasszikus mondását: az építészeti kőbe merevedett zene.

A végleges terv hosszas kísérletezések — közbenső három tervváltozat — után született meg és a klasszicizmus után a középkor felé forduló európai építészeti közepette a reneszansz áramlat legtisztább gyöngyszemét alkotta meg.

Az Operaház háromíves kocsifelhajtója fölött tágas erkélyt találunk, mögötte finomhajlású ötíves arkád nyílik. Az első emelet fölött az egész épülettestet átfogó parkány fut végig, tetején kedves ballusztrádsorral, sarkait kőgúllak hangsúlyozzák, ritmusát talpazatokon elhelyezett 16 kiváló zeneszerző szobra élénkítette. (Egy közülük 1939-ben a járdára zuhant — szerencsére kárt nem okozott — és ezért az Operaház kérésére a többi is eltávolították.)

A két oldal és a hátsó homlokzat kiképzése harmonikus, szerényebb eszközökkel simul a főhomlokzat stílusához.

Az Operaház egész művészi hatásának titka az a példás arányérzés, amely minden stíluson és formakincsen túl az építészeti lényegét adja. Ezért új, eredeti és halhatatlan műve a magyar építészetnek.

A külső megjelenés hatását a gazdagon és mégis mértéktartással elhelyezett szobrászati elemek fokozzák, amelyek nemcsak díszítenek, hanem fontos építészeti részleteket emelnek ki. Így például a főbejárat két oldalán elhelye-

zetében és műszaki berendezésében Ybl itt is mesteri munkát végzett. A 28 méter széles, 22 méter magas és 25 méter mély színpad hosszában hat utcára oszlik, melyek mindegyike külön-külön több méterre süllyeszthető és emelhető. A padlószintek változtatását hidraulikus emelőgépek végzik, ugyanezek hozzák működésbe a vasfüggőnyt és a függő díszleteket is. A többemelet magasságú zsinórpádlás több mint 100 díszlet felfüggesztésére szolgál.

Az Operaház egyéb rendeltetésű helyiségei valóságos kis birodalmat alkotnak: a világítás- és fűtésberendezések, a süllyesztők labirintusai,

az anyag- és díszletraktárok, a különféle ipari műhelyek, öltözők, zuhanyozók, zenekari hangolók, öltözők, kelléktárak, orvosi rendelő, karmesteri szobák, próbatermek, újabban a rádiószoba, szabóműhely, könyvtár, múzeum és egész sereg különféle más helyiség.

Ybl remekművét, a magyar építészeti egyik legszebb alkotását a benne folyó zenei eseményekkel együtt dolgozó népünk vette birtokába, székes páholyosorait estéről estére azok töltik meg, akikért Ybl Miklós nagy művét alkotta.

Gyöngyösi István dr.